

Woensdag

16

De Schallmaier-index: de jacht op statiegeld breekt menig vuilnisbak op

18

Europa wil genetisch veranderde gewassen toestaan: vier pijnpunten

31

Wordt dit echt het allerlaatste optreden van Elton John?

Alexander Goudriaan is huisarts in opleiding bij huisartsenpraktijk De Fundatie in Beetsterzwaag.

‘Nog altijd staat de chirurg hoog in de pikorde van de witte jas’

De tekorten aan huisartsen, jeugdartsen en specialisten ouderengeneeskunde – kortom, artsen buiten het ziekenhuis – dreigen snel toe te nemen. Hoe verleid je jonge artsen tot een carrière in deze beroepen?

Door **Michiel van der Geest** Foto's **Linelle Deunk**

‘**H**elemaal niemand’, zegt Elijah Sanches, ‘komt van de middelbare school met het idee jeugdarts of arts infectie-ziekenbestrijding te worden.’ Geneeskundestudenten baseren hun dromen en toekomstbeelden op televisieseries als *House of Grey's Anatomy*, zegt Sanches (27, in opleiding tot vertrouwensarts). ‘We willen allemaal in een witte jas door het ziekenhuis rennen om levens te redden.’

Dat ingebakken patroon uit zich in een bijna onuitroeibare tweedeling in de gespecialiseerde artsenopleidingen na de studie geneeskunde. Waar de opleidingen tot medisch specialist in het ziekenhuis elk jaar volstromen, blijven vele opleidingsplekken buiten het ziekenhuis leeg.

De gevolgen zijn groot: het huisartsentekort is zo nijpend dat duizenden patiënten geen huisarts kunnen vinden, aan specialisten ouderengeneeskunde is met de snel vergrijzende bevolking een schreeuwende behoefte, en ben je jeugdarts, dan kun je zo ongeveer in elke willekeurige gemeente aan de slag. In het ziekenhuis is die baangarantie er niet, daar concurreren jonge artsen bij enkele specialismen met elkaar om een beperkt aantal banen.

Die discrepantie wordt de komende jaren alleen maar groter. Nooit eerder bleven zoveel oplei-

dingsplekken voor artsen-zonder-witte-jas leeg als dit jaar, zegt de SBOH, de opleidingsorganisatie voor artsen buiten het ziekenhuis. In 2023 waren er 70 opleidingsplekken voor jeugdartsen beschikbaar, 53 artsen schreven zich in. Voor huisartsen zijn er dit jaar 870 plekken in de schoolbanken, er blijven er 136 leeg. Voor specialisten ouderengeneeskunde: 260 plaatsen, 175 artsen in opleiding.

Een zorgelijke ontwikkeling, vindt ook minister Ernst Kuipers van Volksgezondheid. Juist de artsen buiten het ziekenhuis zijn nodig, schreef hij onlangs aan de Kamer, om meer aan preventie en ‘passende zorg’ te kunnen doen, de beweging waarbij zorg als het even kan buiten het ziekenhuis wordt geleverd. Het aantal opleidingsplaatsen gaat dan ook fors omhoog. In 2026 moeten er per jaar 1.035 huisartsen worden klaargestoomd voor het vak, 305 specialisten ouderengeneeskunde en 154 jeugdartsen.

Dan moeten afgestudeerde artsen nog wel worden verleid om die opleidingen ook te gaan doen, zegt Kees Esser, bestuursvoorzitter van de SBOH. Dat is ingewikkeld. ‘De studie geneeskunde is nog

➔ LEES VERDER OP
PAGINA 14

Artsentekort

'Ik kwam tot het inzicht dat ik me beter voel buiten het ziekenhuis'

■ **Alexander Goudriaan (33 jaar), huisarts in opleiding:**

'Als student zag ik een operatie waarbij de orthopeed een pen uit het bovenbeen van de patiënt moest halen. Met vijftien mensen stonden we te duwen en trekken om dat ding eruit te krijgen, de hele gereedschapskist ging open. De bouwvakkers van de geneeskunde! Dat vond ik zo mooi dat ik dacht: ik wil ook orthopeed worden.'

'Als tweedejaarsstudent zat ik in een commissie om eerstejaars te begeleiden. Een standaardvraag was: wat voor dokter wil je worden? De standaardantwoorden: neuroloog, uroloog, gynaecoloog. Slechts één mede-student had in haar achterhoofd dat huisarts misschien iets voor haar zou zijn.'

'Na mijn studie zocht ik werk bij een orthopedische kliniek om werkervaring op te doen. En ik deed wetenschappelijk onderzoek in Boston en Leiden om mezelf een grotere kans te geven tot de vervolgopleiding te worden toegelaten.'

'Als je onderzoek doet, kijk je van een afstandje naar de praktijk. Het artsenvak, viel mij op, betekent veel productie draaien, veel eenzijdige problemen waar je mee te maken hebt. Bij medisch specialisten gelden dan ook nog sub-specialismen. De heup-orthopeed verwijst naar de knie-orthopeed, en vice versa. Dan maakt het werk eentonig.'

'Ik kwam tot het inzicht dat ik me beter voel buiten het ziekenhuis. Daarom ben ik de huisartsenopleiding gaan doen.'

'De ene keer zie je een pasgeboren kindje, de volgende keer begeleid je een palliatief traject. Je krijgt een band met mensen, en als huisarts begrijp je dat een persoonlijke band soms meer betekent dan louter protocollair medisch handelen.'

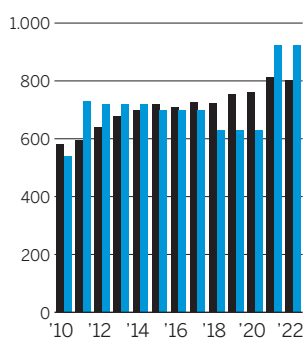
'Een medisch specialist zei laatst tegen me: 'Ik ben blij dat ik niet in jouw schoenen sta, jullie hebben echt een lastig vak.' De verhoudingen zijn veranderd, zo langzamerhand kijken de medisch specialisten tegen ons op.'

Alexander Goudriaan: 'Je krijgt een band met mensen.'

Huisartsenopleiding

■ Geadviseerde instroom
■ Gerealiseerde instroom

050723 © de Volkskrant.
Bron: Capaciteitsorgaan

1.035

HUISARTSEN moeten er vanaf 2026 per jaar worden klaargestoomd voor het vak.

Max van Gent: 'Een baan is gegarandeerd.'

'Het was geen moeilijke beslissing om jeugdarts te worden'

■ **Max van Gent (32 jaar), jeugdarts in opleiding:**

'Zelfs tijdens mijn geneeskunde studie wist ik niet wat een jeugdarts precies deed. Ik wilde altijd kinderarts worden. Na mijn studie heb ik drie jaar in kindziekenhuizen gewerkt om in aanmerking te komen voor die opleiding. Het is me uiteindelijk niet gelukt om daar een plek te vinden.'

'Was het wel gelukt, dan zou ik rond mijn 40ste klaar zijn geweest met mijn opleiding, en dan had ik nog een baan moeten zien te vinden, ergens in Nederland. Als jeugdarts is het salaris minder, maar je hebt geen nacht- of weekenddiensten. Nu denk ik: ik heb liever een betere werk-privébalans, een betere relatie, slaap liever beter, dan dat ik meer verdien.'

'Het was geen moeilijke beslissing om jeugdarts (een overkoepelende term voor de consultatiebureau-arts en de schoolarts, red.) te worden. Als het goed gaat met de jeugd, gaat het goed met de samenleving. Als jeugdarts heb je bijvoorbeeld op middelbare scholen de mogelijkheid om de stijging van overgewicht te keren.'

'Voor mijn keuze heb ik veel gepraat met mijn mentor, een kinderarts. Die moedigde mijn keuze aan, vond een baan buiten het ziekenhuis beter mij passen. Ik voelde mij gerespecteerd en gehoord. Niemand zei: je hebt gefaald of wat een sukkel, juist niet.'

'Ik heb geregeld dat ik een dag kon meelopen bij een jeugdarts, dat is nooit een probleem. Toen wist ik al: dit past bij mij. En een baan is gegarandeerd: in tegenstelling tot kinderartsen is er aan jeugdartsen een groot tekort.'

➔ VERVOLGVAN
PAGINA 13

altijd één grote reclamecampagne voor werken in het ziekenhuis.'

Vertrouwensarts in opleiding Sanches ondervond dat aan den lijve. 'Ik moest als coassistent 14 weken meelopen op de afdeling interne geneeskunde, 12 weken bij de chirurgie, maar slechts 6 weken bij de sociale geneeskunde, waaronder jeugdartsen en vertrouwensartsen vallen. Ik heb een ingewikkelde, zeldzame maagoperatie bijgewoond, waar ik de rest van mijn leven nooit meer iets aan zal hebben. Ook belangrijk, begrijp me niet verkeerd, maar het zwaartepunt moet verplaatst worden.'

Dat veranderen gaat olietankertraag, zegt Esser, ook al omdat de (fi-

nanciële) belangen gigantisch zijn. 'In dit opleidingscircus gaan miljarden om. Een ziekenhuis krijgt zo'n 150 duizend euro per jaar per specialist die het opleidt. En daarnaast leveren die artsen in opleiding ook nog tussen 1,5- en 2,5 ton declarabele zorg per jaar.'

Maar met dat argument 'moeten we heel voorzichtig zijn', zegt Hein Brackel, kinderarts en binnen het bestuur van de Federatie Medisch Specialisten verantwoordelijk voor de opleidingen. 'Aan opleiden kleef een enorme investering voor opleiders en het ziekenhuis. De meerkosten van de medisch specialistische vervolgopleiding komen ongeveer even hoog uit als de opbrengst. Het aantrekkelijke aan opleiden is het mooiste vak ter wereld te

mogen uitdragen aan de nieuwe generatie.'

Dat neemt niet weg dat artsen van alle soorten en maten meer moeten gaan samenwerken, zegt Brackel. 'Het ziekenhuis en de zorg daarbuiten zijn nog steeds gescheiden werelden. De patiënt van de toekomst, die steeds ouder is en meerdere ziekten tegelijk heeft, vraagt om een intensieve band tussen de artsen. Daar moet de zorg nog aan wennen. Specialist in het ziekenhuis hebben er alle belang bij dat er genoeg en goede artsen buiten het ziekenhuis worden opgeleid.'

Volgens Roland Laan, hoogleraar ontwikkeling medisch onderwijs aan het Radboudumc, is het tijd voor radicalere ideeën. 'Wat we sowieso snel moeten doen: betere voorlichting aan potentiële studenten over alle beroe-

pen die mogelijk zijn, studenten selecteren op basis van hun voorkeur voor niet-ziekenhuiszorg, en in de opleiding nauwer samenwerken met instellingen buiten het ziekenhuis.' Dat laatste is al een vereiste geworden door de nieuwe eisen aan de studie geneeskunde. Maar, zegt Laan: 'Ik vraag me inmiddels af of dat genoeg is om het tij te keren.'

Daarom pleit hij voor een discussie die de studie geneeskunde op haar fundamenten kan doen trillen. 'We moeten nadenken of we wel één geneeskundige opleiding moeten blijven aanbieden. We kunnen ook kiezen voor drie gedifferentieerde bachelors: eentje voor individuele zorg buiten het ziekenhuis, zoals huisartsen en specialisten ouderengeneeskunde. Dan eentje die opleidt tot me-

disch specialist in het ziekenhuis, en dan nog een voor de publieke gezondheidszorg, zoals jeugdartsen of artsen infectieziektenbestrijding.'

Er is lef voor nodig om daarmee te experimenteren, zegt Laan. 'De ontwikkeling van het artsberoep blinkt de afgelopen eeuwen immers niet uit in disruptieve gedachten.'

Een andere oplossing zit mogelijk in het enorme reservoir aan basisartsen die helemaal geen vervolgopleiding gaan doen. Waren er in 2019 nog zesduizend basisartsen zonder specialisatie, inmiddels zijn dat er al 7,5 duizend.

Een groot onderzoek onder deze artsen moet dit jaar meer duidelijkheid geven over hun motieven. Esser: 'Een mogelijkheid is dat ze nu vaker

'Ik heb veel vrijheid en ik kan mensen een mooie toekomst geven'

Elijah Sanches (27), vertrouwensarts in opleiding:

■ 'Tijdens de eerste jaren van mijn studie, dacht ik: les van een neurochirurg, wow, ik mag een operatie bijwonen. Pas later, toen ik in de praktijk terecht kwam, ontdekte ik dat er ook veel niet-leuke kanten aan het vak zitten: de eindeloze administratie bijvoorbeeld.

'Wat me ook tegen ging staan: in het ziekenhuis wordt veel nagedacht over labwaarden die voor de patiënt klinisch niet altijd relevant zijn. Of een bloedwaarde nou met 0,1 of 0,2 is gestegen, zal voor de patiënt niet altijd uitmaken, toch denken artsen veel na hoe ze dat nou weer gaan oplossen. Ik kreeg kritiek tijdens mijn opleiding dat ik te lang met patiënten sprak, maar ik wilde hun verhaal kennen, horen wat voor hen belangrijk was.

'Ik heb nog wel nagedacht over het vak van plastisch chi-

rurg, maar de ratrace om een plekje in de opleiding te bemachtigen stond me tegen. Ik ben niet vies van werken, integendeel, maar wil je in opleiding komen, moet je door twintig hoepels springen, en dan nog beslissen de opleiders op puur subjectieve argumenten of ze je goed genoeg vinden. Niet altijd krijgt de beste dokter de kans om medisch specialist te worden, maar meestal diegene die het beste in de groep ligt.

'Als vertrouwensarts kan ik wat toevoegen aan de maatschappij, kom ik in actie bij meldingen van kindermishandeling of andere onveilige situaties. Zonder verstikkende protocollen, ik heb veel vrijheid, en verdiep me in de gezinssituaties, in de culturele achtergrond. Ik kan mensen een mooie toekomst geven. Er staat veel op het spel: doe ik mijn werk niet goed, dan kunnen kinderen daar de rest van hun leven last van houden.'

Elijah Sanches: 'Ik wilde het verhaal horen van patiënten.'

bij advocatenkantoren of consultancybedrijven aan de slag gaan. Dat is zonde, als maatschappij betalen we 150 duizend euro voor een geneeskundestudie, dan wil je ook dat ze als arts blijven werken. Maar eerlijk gezegd: van veel artsen weten we niet wat ze nu doen.'

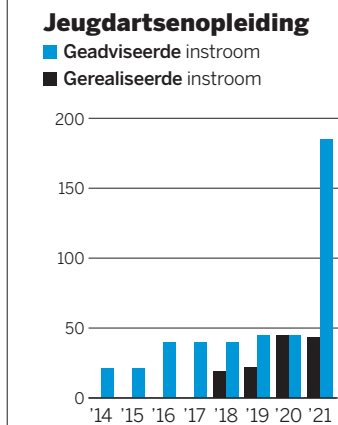
Ook hierbij is geld een probleem. Huisartsen in opleiding verdienen zo'n 400 euro per maand minder dan medisch specialisten in opleiding (en hebben minder stappen in hun salarisschaal om te groeien), blijkt uit cijfers die de SBOH heeft verzameld en dinsdag heeft gepubliceerd. Daarbij geldt overigens wel dat in het ziekenhuis langere werkweken gelden, 48 uur in plaats van 38 uur.

De ingewikkeldste prikkel is, zegt Sanches, dat basisartsen die ervoor

kieszen eerst enkele jaren als basisarts te werken (op een ziekenhuisafdeling bijvoorbeeld), sterk in salaris achteruitgaan als zij een medische vervolgopleiding gaan doen buiten het ziekenhuis. Een arts met vier jaar werkervaring duikt dan tussen de 571 en 2.552 euro in brutosalaris naar beneden, blijkt uit de SBOH-cijfers.

Sanches: 'Dat moeten we gelijktrekken, de financiële prikkel om niet in opleiding te gaan mag niet zo groot zijn.' Uiteindelijk, zegt hij, 'moeten we af van het idee dat een arts standaard tonnen bij elkaar schraapt. Dat is al lang niet meer zo.'

De verandering mag dan traag verlopen, ze is er wel degelijk, ziet Esser. De geneeskundeopleidingen passen hun curriculum aan. 'Er waait

400

EURO per maand verdienen huisartsen in opleiding minder dan medisch specialisten in opleiding.

een andere wind. De studenten zijn ook echt anders, er komt een andere generatie dokters aan, die hun werkprivébalans veel belangrijker vinden dan voorheen.'

En die minder malen om de status van de witte jas. Sanches: 'Nog altijd staat de chirurg hoog in de pikorde van de witte jas, of krijg ik vragen waarom het me niet gelukt is in een echte opleiding te komen. Voor jongvolwassenen kan het een beperkende factor zijn als collega's neerkijken op je vak. Die gelijkschakeling moet nog groeien. Maar ik heb genoeg reflectie in mijn leven gehad om te zeggen: ik vind het vak van vertrouwensarts interessant, ik kan gezinnen waar de situatie onveilig is helpen, dus dat ga ik doen. Een bewuste keuze.'

MAX PAM

BEWERINGEN & BEWIJZEN

Schaamte en ongemak over het verleden? Je moet erg voorzichtig zijn met zulke emoties

B

ij Merel van Vroonhoven las ik dat mijn geliefde NRC-hoofdredacteur Wout Woltz 'wijlen' is. Dat was wel even een schok, want Wout - niet Wouter, Merel - heb ik altijd een fijn mens gevonden. Er was niemand die de zin 'een hoofdredacteur heeft altijd gelijk' met zoveel ironie kon uitspreken. Gelukkig kan ik melden dat de berichten over de dood van Woltz sterk overdreven zijn. Vorige maand werd hij 91 jaar. Naast die van prof. Pen, Jules Deelder en Mark Twain is nu ook Wouts naam toegevoegd aan de lange lijst van ontrechte overlijdensverklaringen. Gefeliciteerd, Wout. Ik ben jaloers. Bij Van Vroonhoven viel de naam van Woltz in verband met diens oratie 29 jaar geleden - niet 25 jaar, Merel - uitgesproken bij zijn benoeming tot bijzonder hoogleraar. Omdat ik Ionica Smeets graag een plezier doe, vertel ik even een oude mop. Een chirurg heeft een Russische assistente en na de operatie houdt hij het weggesneden orgaan omhoog. Hij vraagt haar wat dit is, waarop zij antwoordt: 'Het lever.' De chirurg moet zich herstellen en zegt dan: 'Ten eerste is het niet het lever, maar de lever. Ten tweede is het niet de lever, maar de lever. En ten derde is dit niet de lever, maar het hart.'

De oratie van Woltz heet: *Met de handen voor de ogen. Over het verlangen naar onwetendheid.* Van Vroonhoven verbindt dat met het gebrek aan kennis van Nederlanders over hun slavernijverleden. Dat vervult haar met ongemak en schaamte. Eerlijk gezegd ben ik er niet zeker van of Van Vroonhoven de oratie begrepen heeft. Woltz zet ons verlangen naar meer kennis af tegenover het verlangen om de werkelijkheid niet te willen zien, ja zelfs te ontkennen. Hij verwijst naar de bekende voorbeelden: Galileo Galilei, de neushoorn van Albrecht Dürer en het ongelooflijke verhaal van generaal Arthur Parcifal, die maar niet wilde geloven dat de Japanners vanuit land Singapore zouden veroveren.

In feite zijn dat allemaal kwesties die in de tijd zijn opgelost, al heeft het in deze spectaculaire gevallen lang kunnen

duren. Niemand gelooft nog dat de zon om de aarde draait, dat de neushoorn er zo uitziet als Dürer hem heeft getekend, of dat Parcifal een geniaal strateeg was. Is dat niet ook het geval met ons koloniaal verleden? Ik ken niemand in Nederland die de slavernij wil verdedigen. Er zijn talloze boeken over verschenen, compleet met de afschuif over de praktijken van Nederlandse slavenhandelaren en plantagehouders.

Het verleden is een opeenstapeling van misdadige handelingen en eigenlijk is het een wonder dat niet elke dag ergens een oorlog uitbreekt. Mensen zijn verblind, maar komen ook weer bij zinnen. De cruciale vraag is hoelang je schuld en schaamte blijft houden voor gebeurtenissen uit het verleden. Toen ik met vrouw en kinderen een reis door Suriname maakte, brachten we ook een bezoek aan de zogenoemde Jodensavanne, een suikerrietplantage waar slaven - ik heb nog altijd moeite met het omslachtige 'tot slaaf gemaakten' - hun vernederend werk moesten uitvoeren. In de aarde vond ik zelfs een scherf Delfts blauw, wat erop duidde dat de Surinamers zelf niet veel interesse hebben in hun archeologische geschiedenis.

Uiteraard vroeg ik mij af of ik over deze schandvlek schuld en schaamte moest voelen. Wellicht hadden verre Joodse voorouders, zelf verstoet uit Europa, hier een plantage opgericht. Misschien zijn ze lid geweest van de Surinaamse vrijmetselarij. Waarschijnlijk is het evenwel dat mijn voorouders er niets mee te maken hadden, want zij kwamen uit Oost-Europa. Maar toch: Joden. Ik moest denken aan het einde van de Tweede Wereldoorlog, heel wat dichterbij dan de afschaffing van de slavernij. Mijn vader had helemaal niets meer: weg familie, weg huis, weg geld. Mijn moeder bezat nauwelijks iets. Ze waren natuurlijk woedend op die rotmoffen, maar hoelang kun je dat volhouden? Na vijftien jaar reden mijn ouders in een Volkswagen. Om Duitsers nu nog iets te verwijten, zou niet bij me opkomen, of zo'n rotmof moet over de honderd zijn.

Destijds is gesteggeld over Wiedergutmachung. Van Joods Maatschappelijk Werk heb ik nog eens een brief gekregen dat mijn grootvader Mozes bij aankomst in kamp Westerbork f0,45 (45 cent) was afgenomen en dat ik dit bedrag kon terugvorderen, 'rekening houdend met een geldontwaardiging van de factor 5.' Echt waar. Later is nog wel iets betaald, maar voor mij had het niet gehoeven. Wat moet je met dat geld? Ik geloof dat ik het in een café heb stukgeslagen, ervan uitgaande dat Mozes het een goede bestemming had gevonden.

Schaamte en ongemak voel ik er niet over. Je moet met dat soort emoties erg voorzichtig zijn. Emoties hebben vooral ook de neiging de werkelijkheid te ontkennen, dat zei Wout Woltz al in zijn oratie.